

Αναμένοντας την εξαγωγική ανάπτυξη: Γιατί απέτυχε η ελληνική στρατηγική της τρόικας

Των Δημήτρη Β. Παπαδημητρίου, Μιχάλη Νικηφόρου και Gennaro Zezza

5 Σεπτεμβρίου 2013

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ανήρθε στο 27.6%. Αυτό υποτίθεται ότι δεν έπρεπε να συμβεί. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, που μαζί με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διαμόρφωσαν τις πολιτικές που υποτίθεται ότι θα διέσωζαν την Ελλάδα από τη δική της εκδοχή της Μεγάλης Ύφεσης, προέβλεπαν τον Δεκέμβρη του 2010 ότι η ανεργία στην Ελλάδα θα ήταν κάτω από το 15% φέτος. Το 2011 ανανέωσαν τις προβλέψεις τους, ανεβάζοντας το ποσοστό ανεργίας κοντά στο 20%. Οι τελευταίες τους προβλέψεις, που ανακοινώθηκαν τον Ιούνιο, μας λένε, για μια ακόμη φορά, ότι αν η Ελλάδα παραμείνει προσκολλημένη στο πρόγραμμα, η ανάπτυξη και η απασχόληση είναι προ των πυλών.

Η έρευνα μας, βασισμένη σε ένα μακροοικονομικό μοντέλο που διαμορφώθηκε ειδικά για την Ελλάδα, μας λέει ότι οι τελευταίες προβλέψεις της τρόικας θα αποδειχθούν εξίσου λανθασμένες όσο και οι προηγούμενες. Επιπλέον, τα χειρότερα ακόμα αναμένονται: δεν θα εκπλαγούμε αν η ανεργία σκαρφαλώσει στο 34% έως το τέλος του 2016, σε αντίθεση με τις αισιόδοξες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ που κάνουν λόγο για 20%.

Γιατί έχει αποδειχτεί τόσο λανθασμένη η τρόικα σχετικά με τις επιπτώσεις των δικών της πολιτικών; Η απάντηση είναι ότι παρά την πρόσφατη παραδοχή λαθών από το ΔΝΤ όσον αφορά τις επιπτώσεις των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, η τρόικα συνεχίζει να εξαρτάται από μια θεωρία για το πώς λειτουργεί η οικονομία η οποία υποτιμά φρικτά τις αρνητικές επιπτώσεις της λιτότητας.

Η στρατηγική που επιβάλλεται στην Ελλάδα από τους διεθνείς δανειστές της βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ιδέα της «εσωτερικής υποτίμησης», δηλαδή στην ιδέα ότι η μείωση των μισθών θα κάνει τα προϊόντα της πιο ελκυστικά, τονώνοντας με αυτό τον τρόπο την οικονομία και επιστρέφοντας στην ανάπτυξη με όχημα τις αυξανόμενες εξαγωγές.

Πως τα πάει μέχρι τώρα αυτή η στρατηγική; Όπως φαίνεται, η Ελλάδα έχει σημειώσει αύξηση στο είδος της «ανταγωνιστικότητας» που απαιτείται: το σχετικό μοναδιαίο κόστος έχει μειωθεί περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ευρωζώνης, με εξαίρεση τη Γερμανία. Μέχρι εδώ καλά, αν και θα πρέπει να σημειωθεί ότι έως πρόσφατα, οι τιμές συνέχισαν να αυξάνονται ενώ οι μισθοί πιεζόντουσαν προς τα κάτω, ωθώντας τον κόσμο βαθύτερα στη φτώχεια.

Οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν από τότε που άρχισαν να επιβάλλονται τα μέτρα λιτότητας, το 2009–10. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της αύξησης (71%) δεν προκύπτει από τη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας στην Ελλάδα, αλλά από την αύξηση στην αξία του εμπορίου της σε προϊόντα επεξεργασμένου πετρελαίου λόγω των υψηλότερων τιμών του πετρελαίου (ένας εμφανώς ευμετάβλητος παράγοντας) και της αυξημένης ζήτησης ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας ανάκαμψης. Η εσωτερική υποτίμηση έχει δώσει ελάχιστη τόνωση στις εξαγωγές του τομέα υψηλής τεχνολογίας και μπορεί, μάλιστα, να οδηγήσει σε μετατόπιση της παραγωγής προς τον αγροτικό τομέα και τον τομέα της χαμηλής-μεσαίας τεχνολογίας. Τέλος, οι καθαρές εξαγωγές έχουν συνεισφέρει στο πραγματικό ΑΕΠ κυρίως λόγω της πτώσης των εισαγωγών από την έναρξη της κρίσης.

Ακόμα πιο ανησυχητικό, ωστόσο, είναι το γεγονός ότι η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδας δεν μπορεί ούτε στο ελάχιστο να καλύψει την τεράστια πτώση στις άλλες συνιστώσες της συνολικής ζήτησης. Σε αντίθεση με τη θεωρία της τρόικας ότι οι περικοπές στις κρατικές δαπάνες θα είχαν μικρή αρνητική επίπτωση—ή ακόμη

και θετική επίπτωση—για την υπόλοιπη οικονομία, οι περικοπές στον κρατικό προϋπολογισμό που δρομολόγησε έχουν συνοδευθεί από μια αυξανόμενη απότομη πτώση στην ιδιωτική κατανάλωση και επένδυση, υποδηλώνοντας την ύπαρξη ενός δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή υψηλότερου του 2.5. Τα οφέλη από τις καθαρές εξαγωγές που απολαμβάνει η Ελλάδα δεν επαρκούν για να προστατεύσουν την οικονομία από κατάρρευση, πόσο μάλλον να παράγουν τους ρυθμούς ανάπτυξης που απαιτούνται ώστε να επιστρέψει το ΑΕΠ και η απασχόληση στα επίπεδα που ήταν πριν από την κρίση.

Η ελπίδα της τρόικας για τη στρατηγική που εφαρμόζει είναι ότι οι εξαγωγές μπορεί να αυξηθούν με υψηλότερους ρυθμούς κάποια στιγμή στο μέλλον, αλλά η ανάλυσή μας δείχνει ότι η επίτευξη σημαντικών ρυθμών ανάπτυξης στις καθαρές εξαγωγές μέσω της εσωτερικής υποτίμησης θα πάρει πάρα πολύ καιρό για να υλοποιηθεί και πως στο ενδιάμεσο θα γίνουμε μάρτυρες μιας βαθιάς κοινωνικής αποσύνθεσης και εξαθλίωσης ενώ θα περιμένουμε να αποδώσει καρπούς η θεωρία. Ούτε υπάρχει λόγος για αισιοδοξία στον ορίζοντα: τα πιο πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι οι ελληνικές εξαγωγές έχουν αρχίσει να μειώνονται από το τέλος του 2012.

Υπάρχουν εναλλακτικές στην προσέγγιση της τρόικας. Ένα μετριοπαθές ερέθισμα δημοσίων δαπανών της τάξης των 30 δις ευρώ (2 δις ευρώ ανά τρίμηνο, ξεκινώντας με το τρίτο τρίμηνο του 2013), χρησιμοποιώντας κεφάλαια από την Ευρωπαϊκή Επενδυτική Τράπεζα ή κάποιο άλλο θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα δημιουργούσε 200 χιλιάδες περισσότερες θέσεις εργασίας έως το 2016 από το αν η Ελλάδα παρέμενε κάτω από το υπάρχον καθεστώς. Ένα σχέδιο Μάρσαλ για τον 21^ο αιώνα δεν θα έλυne τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα, αλλά εν συγκρίσει με το δρόμο που έχει χαράξει η τρόικα, η διαφορά θα ήταν μεταξύ μιας συνεχιζόμενης κατάδυσης στην εξαθλίωση και την αρχή μιας μετριοπαθούς ανάκαμψης. Προτείνουμε επίσης την επέκταση ενός προγράμματος που εφαρμόζεται ήδη επιτυχώς στην Ελλάδα—το πρόγραμμα άμεσης δημιουργίας απασχόλησης, που προσφέρει μισθωτή εργασία και παράγει κοινωνικά οφέλη. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ανακοινώθηκε το 2011 και ήταν σχεδιασμένο να στηρίξει 55 χιλιάδες θέσεις για τους ανέργους, αλλά κατέληξε να προσελκύσει 270 χιλιάδες αιτούντες που πληρούσαν τις προϋποθέσεις για ένταξη στο πρόγραμμα (και αυτό όταν η ανεργία στην Ελλάδα ήταν ακόμη στο 16%, ή 810 χιλιάδες άνεργοι). Η διεύρυνση του προγράμματος άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας θα ήταν μεγάλη βοήθεια στη διαρκώς αυξανόμενη στρατιά των ανέργων. Η αλλαγή πλευσης σε αυτό το σημείο, ωστόσο, θα απαιτούσε από την τρόικα να συμμορφωθεί με την οικονομική πραγματικότητα και να εγκαταλείψει τις θεωρίες που καθοδηγούν την αποτυχημένη της στρατηγική.

Μια πιο λεπτομερή συζήτηση γύρω από αυτά τα θέματα μπορεί να βρεθεί στο <http://www.levyinstitute.org/publications/?docid=1836>.

Ο Δημήτρης Β. Παπαδημητρίου είναι πρόεδρος του Levy Economics Institute. Ο Μιχάλης Νικηφόρου και ο Gennaro Zezza είναι ερευνητές μελετητές στο Ινστιτούτο. Copyright © 2013 Levy Economics Institute